

“SÛN ITEN FAN SÛNE GRÛN¹”

Na drie weekenden Friese Burgertop ligt hier het resultaat, inhoudende:

1. Overhandigen van een Manifest
2. Advies richting beleidsdoelen provincie
3. Concrete aanvullende voorstellen/voorbeelden/verzoeken

Aanleiding

In 2016 gingen vijfhonderd Friezen tijdens de Friese Dorpentop met elkaar in gesprek over de toekomst van het platteland. In 2019 heeft deze Dorpentop een vervolg gekregen in de eerste Friese Burgertop, bestaande uit 43 inwoners van Fryslân die de Friezen in diversiteit vertegenwoordigen. Het thema van deze eerste Burgertop is

“Goede dingen makkelijk maken voor een bloeiend Fryslân”.

In de woorden van de heer drs. A.A.M. Brok, commissaris van de Koning van de provincie Fryslân:

“In projekt as de Fryske Boargertop makket it mooglik om op in nije manier fraachstikken út de mienskip mei ús ynwenners op de politike aginda te setten. Sa wurdt de kennis, kunde en ûnderfining fan de ynwenners dield en meinommen yn de beslútfoarming. In goed foarbyld fan hoe't demokrasy ek wurkje kin².”

Zoals geformuleerd door de initiatiefgroep Burgertop: “Goede dingen makkelijk maken voor een bloeiend Fryslân”. Alleen hoe maak je van zo'n toch wel abstracte opdracht een werkbaar plan, voorstel, project of wat dan ook?

De Burgertop is tot de slotsom gekomen om de opdracht op te vatten in termen van ‘duurzaamheid’, ‘gezond en lang leven’. Eigenlijk als ‘probeer voorwaarden te scheppen voor zogenaamde “Blue Zones” (zie toelichting Bijlage I). Kleiner dan de vijf als zodanig herkenbare gebieden over de hele wereld, maar wel gebaseerd op het realiseren van een aantal van de gemeenschappelijke kenmerken ervan. De Burgertop wil daarom met een manifest en een aantal concrete voorbeelden laten zien hoe zij de toekomst voor Fryslân tot 2040 ziet.

Proces en achtergrond

Het proces van de Burgertop was als volgt:

- Eerste weekend inventariseren en concretiseren doel van de Burgertop.
- Tweede weekend verder inhoud en vorm geven aan die koers, stip op de horizon gezet met als resultaat de wens om er een manifest van te maken gekoppeld aan een aantal beleidsadviezen.

---

¹ Gezond eten van gezonde grond.

² Een project zoals de Friese Burgertop maakt het mogelijk om op een nieuwe manier vraagstukken uit de gemeenschap met onze inwoners op de politieke agenda te zetten. Zo wordt de kennis, wetenschap en ervaring van de inwoners gedeeld en meegenomen in de besluitvorming. Een goed voorbeeld van hoe democratie ook werken kan.

- Het derde weekend zijn de resultaten van de eerste twee verwerkt tot een voorstel aan GS met het verzoek dat te agenderen voor behandeling in PS.

Het gaat om een Democratisch Experiment: ***Fan, foar en troch de mienskip fan Fryslân***³.

De vorm was strak. Het proces werd aangestuurd door de kerngroep en discussies vonden plaats in kleine groepjes. Doordat de Burgertop een sterk experimenteel karakter heeft, hebben we onder andere gewerkt met de “deep democracy” methodiek om lijn in het proces te krijgen.

We hebben ons laten inspireren door diverse activiteiten en initiatieven in Fryslân. Hieronder een kleine opsomming van de diverse besproken projecten:

- De Friese Voedselbeweging
- Us hôf en Us iten in Sybrandabuorren
- De Permacultuurtuinen in Joure en Leeuwarden
- Het Herenboerenproject
- De Streekboer
- Het Bio Web
- De Noardelike Fryske Wâlden

Wij herkennen ons in de volgende rollen:

- Als consument / afnemer van lokaal en gezond voedsel mogen er geen belemmeringen zijn in zowel afstand, kennis van gezond eten, noch financieel.
- Als producenten die worden gefaciliteerd om gezonde voeding voor hun omgeving te produceren, binnen de grenzen van de natuur. Om te zorgen dat gezond lokaal voedsel echt in heel Fryslân wordt gemaakt, zijn onze eigen lokale boeren en tuinders nodig.
- Als producent en consument in lokale groente-, stads- of dorpstuinen, waarin deelnemers met elkaar hun eigen voedsel verbouwen.
- Als ‘master’: kennis en bewustzijn van voedsel en omgeving begint op school. En omgekeerd: De jeugd sleept de ouderen erbij. De jeugd beïnvloedt hun leefstijl: “vervuil minder en consumeer minder.” Ouderen en jongeren, over en weer, houden elkaar scherp hoe we met de aarde willen omgaan.

‘Meiinoar ite ferbynt minsken⁵

Opbrengst

Het tweede weekend is afgesloten met het opstellen van een aantal Flipovers met de opbrengsten van de bijeenkomsten. Hierna volgt een opsplitsing van die opbrengsten in onderdelen en hoofddoelen.

1. Het opstellen van een manifest, leesbaar voor alle inwoners van en betrokkenen bij Fryslân.

---

³ Van, voor en door de gemeenschap van Fryslân.

⁵ Met elkaar eten verbindt mensen.

Het manifest wordt gepubliceerd door de Burgertop; het wordt overgedragen aan GS met het oog op agendering voor behandeling in Provinciale Staten.

We zijn het eens geworden over de volgende doelen, die samengevat leiden naar een gezonde, duurzame samenleving (sûn iten, sûn libje⁶):

a. Stimuleren en ontwikkelen van lokale Mienskips initiatieven

- Ondersteun door middel van diverse kanalen; kennis, subsidie of daadwerkelijk toewijzen van gronden.
- Koppelen van projecten; hierbij denken wij aan cultuur, sociale samenhang, erbij horen, je niet eenzaam voelen.

b. Educatie en betrekken jeugd

- We willen dat bij voorgestelde projecten een duidelijke rol voor jongeren ligt. Hierdoor wordt hun enthousiasme en betrokkenheid gestimuleerd en worden ouders opnieuw geïnspireerd om goed met onze aarde om te gaan.

c. Aansluiten op bestaande initiatieven

- Vele initiatieven zijn reeds ontplooid en in gang, van deze kennis en kunde moeten we gebruik maken. Deze initiatieven zijn reeds vanuit onderop ontstaan en kunnen goed doorontwikkeld worden.
- Inventariseren welke bestaande projecten er al zijn, van pluktuin tot agro-experiment, van commune tot leefgroepen. Juist fysieke- en regelruimte maken voor nieuwe initiatieven.
- Op basis van deze bevindingen wordt een 'Groene Route' gemaakt waarin deze projecten terug te vinden zijn.

2. Het advies richting beleidsdoelen Provincie Fryslân

Welke boodschap geven we mee aan GS om door te leiden naar besluitvorming in PS?

- **Maak ruimte voor experimenten in ruimtelijk- en milieubeleid**
  - Welke regels staan er in de weg en kunnen die worden geschrapt? Maak wet- en regelgeving toegankelijk door enthousiaste en open uitvoerders.
  - Hoe kunnen initiatiefnemers samenwerken met overheid?
  - Maak fysieke plekken aan, waar binnen te maken afspraken kan worden geëxperimenteerd.
- **Vorm een fonds voor startbijdragen aan nieuwe, laagdrempelige en eenvoudige initiatieven**
  - De bedoeling van het fonds is, om een gezonde productie en gezonde levensstijl te realiseren; daarmee worden op termijn naar verwachting grote bedragen aan ziektekosten bespaard en kunnen voedselbanken worden opgeheven;

---

⁶ Gezond eten, gezond leven.

- Initiatieven als gemeenschappelijke tuinen, volkstuinten met een gemeenschappelijk productiedoel, niet alleen woudboontjes, maar een jaarrond bouwplan.
- **Bied ondersteuning in fysieke vorm**
  - Loketfunctie duidelijk aanhalen (of opnieuw onder de aandacht brengen omdat burgers de wegen / mogelijkheden niet weten / kennen);
  - Faciliteer perspectiefrijke, grotere (deel)projecten; bijv. investeringssubsidie voor 'omschakelingsboeren', samenwerking met burgercoöperaties of het opzetten van productie-consumptiecirkels (of hoe je ze ook wilt noemen).
- **Algemene adviespunten:**
  - De provincie maakt een lange termijn visie op bovenstaande drie onderdelen en hoofddoelen; wat is de 0-meting; welke stip kunnen we op een horizon van 15-20 jaar verder zetten?
  - De provincie maakt het mogelijk om in een aantal gebieden waar vrijelijk, zonder bemoeienis van overheden, geëxperimenteerd kan worden met voedselproductie op een schone bodem en met directe verkoop aan de consument. Hierbij kan gedacht worden aan gebiedjes van 1 ha bij verschillende kernen; aan stadsboerderijen of in de achtertuin van mensen.
  - De provincie faciliteert een kennis- en adviesplatform met actieve ondersteuning.

3. Concrete aanvullende voorstellen/voorbeelden/verzoeken

- Afspreken dat over 2 jaar een afvaardiging van de Burgertop, college GS en PS elkaar ontmoeten op of bij een van de nieuw ontwikkelde initiatieven, om te kijken wat er nu van gekomen is en hoe de provincie hiermee aan de slag is gegaan / verantwoording afleggen door alle betrokkenen aan elkaar.
-

Bijlagen:

- Manifest 2040
- Bijlage I

MANIFEST 2040

“Sûn iten fan sûne grûn⁷”

In het dynamische proces van ons voedselsysteem, in de wereld en ook in ons Fryslân, lopen wij tegen een aantal problemen aan. Wij stuiten op de grenzen van de natuur. Wij zijn vervreemd van het maken van ons voedsel. De ‘mienskip’ staat onder druk, omdat boeren en burgers / consumenten elkaar niet spreken of tegenover elkaar staan. Armere Friezen hebben geen toegang tot goede en gezonde voeding en zijn soms aangewezen op voedselbanken.

Wij, Friezen bijeen in de Burgertop, zien tegelijkertijd antwoorden op deze ontwikkelingen. Wij zien een sterk verband tussen voedsel, natuur en het sociale leven in onze omgeving.

Over 20 jaar is er in Fryslân een veel directere verbinding tussen voedselproducent en consument, boer en burger, stad en platteland, tussen landbouw en natuur. Met name ook tussen jongere, oudere, armere en rijkere Friezen van welke afkomst dan ook. Eltse Fries moet meidwaan kinne⁸. Gezond eten moet geen privilege of hobby van een kleine groep mensen zijn. Voedsel verbouwen, verwerken, verdelen en eten, brengt mensen weer bij elkaar.

Wy sjogge foar sûn iten fan sûne grûn in soad kânsen dy’t wy benutsje moatte⁹.

We stellen aan het Provinciebestuur het volgende voor:

- ***Maak ruimte voor experimenten in zowel ruimtelijk- als milieubeleid.***
- ***Vorm een fonds voor startbijdragen aan nieuwe, laagdrempelige en eenvoudige initiatieven.***
- ***Bied ondersteuning in fysieke vorm, o.a. via een provinciaal Stipepunt.***
- ***Stel een groene route op met hierin een overzicht van bestaande initiatieven op het gebied van gezond en gelukkig leven in de Fryske mienskip.***
- ***Stimuleer initiatieven door zowel begeleiding als financiering.***
- ***Betrek scholen (vanaf kleuterscholen tot voortgezet onderwijs) bij de gestelde initiatieven en stimuleer mee- en samenwerking.***
- ***Stel een routeambtenaar aan die het onmogelijke binnen dit voorstel mogelijk kan maken.***
- ***De politieke levensduur van deze voorstellen is langer dan vier jaar. Om een langdurig effect te bewerkstelligen: kijk minstens 15 jaar vooruit. De vooruitgang van dit genoemde initiatief wordt elke twee jaar gemonitord.***

---

⁷ Gezond eten van gezonde grond.

⁸ Elke Fries moet mee kunnen doen.

⁹ Wij zien voor gezond eten van gezonde grond veel kansen die benut moeten worden.

Bijlage I:

Ter informatie hieronder de gemeenschappelijke kenmerken die bij alle bekende Blue Zones voorkomen en waarop deze gebieden zich daadwerkelijk onderscheiden:

- Natuurlijk bewegen; bevorderen van meer fysieke beweging bij de inwoners van Fryslân als onderdeel van het dagritme
- Heb een doel in het leven; wat wil je, waar ligt je passie?
- Af en toe terugschakelen; even gas terug nemen in de ratrace; regelmatig pauze nemen;
- Eet 80%; eet je niet vol, maar neem genoeg met 80%;
- Focus op plantaardig voedsel; niet minder vlees maar zo min mogelijk vlees, goed voor je lijf en goed voor ons milieu, minder CO2 uitstoot, minder Stikstof depositie;
- Drink regelmatig een glas wijn, niet meer dan 1 tot 2 per dag;
- Zorg je dat in een prettige omgeving woont en werkt; zowel sociaal, cultureel als fysiek; zorg dat je vrienden hebt en onderhoudt je familiebanden;
- Geloof in een aantal waarden en normen; je hoeft geen christen of mohammedaan te zijn, maar geloof in iets of m.a.w. dien een hoger doel ('you may call me Bobby, you may call me Zimmy, well it may be the devil, it may be the lord, but you gotta have to serve somebody, Bob Dylan)
- Familie eerst, wees er voor je familie!